

Konferencja "Energia w Europie"

**ZAGROŻENIA ŚRODOWISKOWE ZWIĄZANE
Z PROCESAMI SPALANIA (ze szczególnym
uwzgl. emisji metali ciężkich)**

**Uniwersytet Przyrodniczy
we Wrocławiu**

Prof dr hab. Zbigniew Dobrzański

Wrocław, Hotel Radison Blue, 5 czerwca 2025

Spalarnie odpadów komunalnych

- W świecie, głównie w krajach rozwiniętych działa ponad 2000 spalarni odpadów (AI, 2025)

W świecie działa:

- UE (plus Norwegia, Szwajcaria, Wlk. Brytania) - 480
- Japonia – ponad 1200
- Chiny – ok. 2500 i budują nowe (info: T. Pająk)
- USA – NIE BUDUJE SIĘ NOWYCH OD 2020 R. (info: R. Connet)

Spalarnie w USA

- **Paul Connett:** **Profesor chemii** na amerykańskim uniwersytecie **Lawrence University in Canton**. Jeden z twórców ruchu na rzecz redukcji odpadów **Zero Waste**. Autor książki „**The Zero Waste Solution: Untrashing the Planet One Community At A Time**”. (Odzyskiwanie planety, społeczność po społeczności).

Odpady komunalne w USA

Spalarnie w UE (info- AI, 2025)

- W Unii Europejskiej działa ok. **500 spalarni odpadów komunalnych**, które unieszkodliwiają **90 milionów ton odpadów rocznie** i dostarczają energię elektryczną **18 mln odbiorców oraz ciepło - 15 mln.**
- Najwięcej takich instalacji znajduje się we **Francji (129)**, a następnie w **Niemczech (72)** i **Szwecji (28)**

Spalarnie odp. kom. w Polsce

- W Polsce działa obecnie 9 dużych spalarni odpadów komunalnych, zlokalizowanych w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Bydgoszczy, Koninie, Szczecinie, Rzeszowie, Białymstoku i Gdańsku. Oprócz tego istnieją spalarnie odpadów niebezpiecznych, np. w Opolu, Wrocławiu i Gdańsku.
- Planuje się budowę kolejnych instalacji – na liście projektów znajduje się **39 nowych spalarni**, które mają powstać w różnych miastach.

ZUOK jest w stanie przetworzyć do 15 ton odpadów komunalnych w ciągu godz., a więc do 120 tys. ton/rok

- Białystok (od 2016 r.)- Z-d Unieszk. Odp.Kom.**

Obiekt wyposażony jest w instalację oczyszczania spalin (IOS), która wychwytuje i unieszkodliwia zanieczyszczenia i toksyczne związki.

Metoda oczyszczania spalin oparta jest o system NID, tj. półsuchą technologię łączącą kilka funkcji w jednym urządzeniu: absorpcję gazową chlorowodoru, fluorowodoru i dwutlenku siarki, usuwanie metali ciężkich, dioksyn, furanów i cząstek stałych z wykorzystaniem węgla aktywnego i wapna oraz odpylanie spalin z wykorzystaniem filtra workowego.

NID - Novel Intergrated Desulphurisation

Spalarnie w Polsce

Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów
Komunalnych w **Bydgoszczy** – EC (180 tys.
t/rok)

Działa od 2016
(ZTPOK-EC)

RZESZÓW

Pracuje od 2018 r. –
rozbudowa od 2024 r.

ITPOE

zwiększy się ze 100 tys. do
180 tys. ton odpadów.

Instalacja Termicznego
Przetwarzania
z Odzyskiem Energii
(Grupa PGE)

Spalarnie w Polsce

Spalarnia odpadów w **Koninie (ZUO Sp. z o.o.)** działa od grudnia 2015 r. Przyjmuje ok. **94 tys. ton** odpadów zmieszanych rocznie.

Spalarnie w Polsce

Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów (ZTPO) w Krakowie działa od 2016 roku. Może przekształcić 220 tys. ton odp. kom./rocznie

+++++

Instalacja Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych w Poznaniu (ITPOK) przekształca 210 tys. ton odp. kom./rocznie, działa od 2016 r.

Spalarnie w Polsce

Szczecin – ZUO Sp. z o.o.

Poznań - ITPOK

Spalarnie odpadów kom. w Polsce

Spalarnia odpadów w Szczecinie (ZUO) otwarta została w grudniu 2017 roku. Jej wydajność to ok. 150 tys. ton rocznie oraz wytwarza 70-80 tys. MWh energii el. i 400-600 tys. GJ ciepła.

Zakład Unieszkodliwiania Stałych Odpadów Komunalnych (ZUSOK) to spalarnia odpadów znajdująca się w dzielnicy Targówek w Warszawie.

Spalarnie odpadów kom. w Polsce

- Budowę ZUSOK ukończono w 2000 r. Jej moc to 40 tys. ton odpadów rocznie
- (rozbudowa do wyd. ok. 300 tys. ton) - największa w Kraju (2025 r.)

(Rozbudowa: **Warszawa, Gdański, Olsztyn**)

Plan na najbliższe lata: 10 nowych - SOK

ZUSOK Warszawa -Targówek

Spalarnie odpadów kom.w Polsce

- Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów -Port Czystej Energii – Gdańsk 2024
- Instalacja Termicznego
- Przekształcania Odpadów (ITPO)
- w Olsztynie – **styz. 2025**
- 100 tys. ton OK (przerób roczny)

Fortum – Zabrze/Częstochowa

- Elektrociepłownia w Zabrzu oddana do użytku w 2018 jest najnowszym tego typu obiektem Fortum w Polsce. Jest to elektrociepłownia wielopaliwowa wykorzystująca paliwo z odpadów (RDF) i węgiel. Może być też opalana biomasą.
- Jednostka wytwarza energię elektryczną na potrzeby sieci krajowej oraz ciepło dla blisko 70 tys. gospodarstw domowych w Zabrzu i w Bytomiu. Zastąpiła przestarzałe elektrociepłownie węglowe w obu miastach i przyczyniła się do redukcji emisji.

Paliwa alternatywne

W większości instalacji MBP z odpadów produkuje się tzw. paliwa alternatywne: pre-RDF i RDF.

Pre-RDF to wysokokaloryczna frakcja odpadów komunalnych, powstała w procesie mechanicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych

RDF (od ang. Refuse Derived Fuel) to paliwo alternatywne powstałe w wyniku dalszego przygotowania odpadów o wysokiej wartości opałowej. Dla większej kaloryczności może ono zawierać odpady przemysłowe.

Japonia- 124 mln ludzi- 378 tys. km²

Japonia

Japonia- 124 mln ludzi- 378 tys. km²

Tokio – 36 mln ludzi !

W Tokio odpady komunalne są **głównie spalane**, ponieważ Japonia ma ograniczoną przestrzeń na **wysypiska śmieci**.

System segregacji odpadów jest bardzo rygorystyczny – mieszkańcy muszą dokładnie sortować śmieci na różne kategorie, takie jak **odpady palne, niepalne, wielkogabarytowe i nadające się do recyklingu**.

Japonia –gospodarka odpadami kom.

Brak publicznych koszy na śmieci jest częścią strategii zarządzania odpadami – mieszkańcy są zobowiązani do zabierania swoich śmieci ze sobą, ich segregacji, pakowania i przekazywania do utylizacji.

Kosze na plastik, puszki, papier i szkło są niektórych sklepach, dworcach kol. i pociągach.

Spalarnia odpadów w OSACE

**Fot. Tadeusz PAJĄK
– AGH Kraków**

Ksenobiotyki, substancje toksyczne, mutagenne i kancerogenne. Klasyfikacja i aspekty prawne

[PRZEMYSŁ CHEMICZNY](#) | [Rocznik 2017/nr 1](#)

Zbigniew Dobrzański, Bogusław Buszewski, Roman Kołacz, Sebastain Opaliński, Jacek A. Koziel (USA)

Metale ciężkie – Metale toksyczne ?

Klasyfikacja pierwiastków

- **Rankin [2011]** klasyfikuje następujące pierwiastki jako niezbędne dla ludzi i zwierząt: Ca, Cl, K, Mg, Na, P, S (makroelementy ,7) oraz **Cr, Co, Cu, F, Fe, I, Mn, Mo, Ni, Se, Zn, (As), (B), (Ba), (Si), (Sn), (V), (W)** (mikroelementy,11+7) – pierwiastki ujęte w nawiasy są możliwe, ale niepotwierdzone.
- Do **grupy nieistotnej** zalicza się następujące pierwiastki: **Ag, Al, Au, Be, Bi, Br, Cd, Cr, Cs, Hf, Hg, In, Li, Nb, Rb, Re, Pb, Sb, Sc, Sr, Ta, Te, Ti, Tl, Zr (25)** oraz metale z grupy platynowców (**Ir, Os, Rh, Ru, Pd, Pt**).

Klasyfikacja pierwiastków, Lim i wsp. 2010

Spośród 35 naturalnie występujących metali, 23 mają wysoką gęstość właściwą, $>5 \text{ g/cm}^3$ o masie atomowej większej niż 40,04 i są ogólnie określane jako metale ciężkie (22).

Do metali tych należą: Ag, Au, Bi, Ce, Cd, Cr, Co, Cu, Fe, Ga, Hg, Mn, Ni, Pb, Pt, Sb, Sn, Te, Tl, U, V i Zn.

KLASYFIKACJA PIERWIASTKÓW Lim,2010

- Niektóre z tych metali ciężkich (10), takie jak **Co, Cr, Cu, Mg, Fe, Mo, Mn, Ni, Se i Zn** są niezbędnymi składnikami odżywczymi, które są niezbędne do różnych funkcji fizjologicznych i biochemicznych w organizmie, ale mogą powodować **ostrą lub przewlekłą toksyczność w dużych dawkach.**

Klasyfikacja pierwiastków

- Nieco inną klasyfikację pierwiastków podali Lim i Schoenung [2010]. Metale ciężkie obejmują **Ag, As, Ba, Be, Cd, Cr, Co, Cu, Hg, Mo, Ni, Pb, Sb, Se, V i Zn**, przy czym **Ag, Ba, Be, Mo i V** mają potencjalnie toksyczne właściwości.
- **Aby skomplikować problem, należy zauważyć, że niektóre metale ciężkie pełnią również ważne funkcje biologiczne u zwierząt i ludzi, a nawet są niezbędne w utrzymaniu różnych procesów fizjologicznych.**
- Należą do nich **Co, Cr, Cu, Fe, Mn, Mg, Mo, Se i Zn**. Ponadto niektóre, takie jak **Ag, As, Au, Bi, Cu, Fe, Ru, Pt i Zn** mają znaczenie terapeutyczne i są czasami stosowane w leczeniu chorób.
- **Kadm, Hg i Pb** są najbardziej szkodliwe, ponieważ mają właściwości toksyczne i rakotwórcze. Niektórzy autorzy dodają do nich: **Al, Cr i Fe**

Literatura

- **Lim, S.R.; Schoenung, J.M.** Human health and ecological toxicity potentials due to heavy metal content in waste electronic devices with flat panel displays. *J. Hazard. Mater.* **2010**, *177*, 251–259.
- **Mehrandish, R.; Rahimian, A.; Shahriary, A.** Heavy metals detoxification: A review of herbal compounds for chelation therapy in heavy metals toxicity. *J. Herbmed. Pharmacol.* **2019**, *8*, 69–77.
- **Jaishankar, M.; Tseten, T.; Anbalagan, N.; Mathew, B.B.; Beeregowda, K.N.** Toxicity, mechanism and health effects of some heavy metals. *Interdiscip. Toxicol.* **2014**, *7*, 60–72.
- **Rankin, W.J. (Ed.)** *Minerals, Metals and Sustainability: Meeting Future Material Needs*; CSIRO Publishing: Clayton South, Australia, 2011

IARC , LYON (France)

- **Międzynarodowa Agencja Badań nad Rakiem** [IARC] opublikowała wykazy substancji rakotwórczych i toksycznych dla ludzi.
- Listy te **obejmują As, Be, Cd, Co, Cr, Hg, Ga, In, Ni, Pb i V.**
- **Oczywiste jest, że działanie tych pierwiastków zależy od postaci chemicznej i spożytej dawki (ekspozycji), a także ich biodostępności**

IARC, LYON

alamy - PGC3W4

Europejski Kodeks Walki z Rakiem IARC/WHO

Klasyfikacja IARC (ok. 900)

- Grupa 1 – udowodnione (na ludziach) działanie **karcynogenne** (90 czynników)
- Grupa 2a – prawdopodobne działanie (70)
- Grupa 2 b – możliwe działanie (240)
- Grupa 3 - nie ma dowodów (ok. 500)
- Grupa 4 – prawdopodobnie nie ma działania

Grupa 1 (IARC) – substancje chem.

- Arsen i jego związki nieorganiczne
- Beryl i jego związki
- Związki chromu (VI)
- Fluoro-edenit (minerał)
- Arsenek galu (GaAs) (elektronika)
- Związki niklu (Ni)
- Kadm i związki kadmu

Grupa 1 (IARC) – substancje chem.

- Hutnictwo żelaza i stali
- Hutnictwo aluminium (ryzyko zawodowe)
- Związki promieniotwórcze (P-32, Pu, Jod-131, Sr-90, Rad -224,226,228, Radon – 222)

Normy i zalecenia(DRI, RDA, AI)

- Amerykański Instytut Medycyny [2001] opracował *referencyjne wartości spożycia* (DRI) dla 12 pierwiastków, w tym metali ciężkich (12) (**As, B, Cr, Cu, I, Fe, Mn, Mo, Ni, Si, V i Zn**).
- Z kolei Instytut Żywności i Żywienia [2017] opracował normy dla poziomów dobowego zapotrzebowania na **Ca, Cu, Fe I, F, Mg, Mn, P, Se i Zn** (*zalecane spożycie – RDA*), a także normy dla wody i elektrolitów (Na, K i Cl) na poziomie wystarczającego spożycia (*AI – odpowiednie spożycie*)

Wiadomości Chemiczne -2025/79

SEZONOWA ZMIENNOŚĆ ŹRÓDEŁ PYŁÓW ZAWIESZONYCH NA PRZYKŁADZIE KRAKOWA

*Alicja Skiba, Katarzyna Styszko, Lucyna Samek, Zbigniew
Gorczyca, Mirosław Zimnoch, Kazimierz Róžański*

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza *e-mail: skiba@agh.edu.pl

**Projekt badawczy nr 2019/33/N/ST10/02925, finansowany
ze środków Narodowego Centrum Nauki**

Jakość powietrza w Krakowie

- 1. Pobornik wysokoobjętościowy DHA – 80
- 2. Chromatograf jonowy ICS -1100 (z detektorem konduktometrycznym oraz z pulsacyjnym detektorem ameperometrycznym)
- 3. Spektrometr fluorescencji rentgenowej (EDXRF)
- 4. Spektrometr masowy Finnigan Delta-S
- 5. Spektrometr „Comact Carbon AMS

Powietrze w Krakowie

Średnioroczne stężenie PM10 notowane na stacji przy ul. Bujaka w Krakowie wynosiło od 54,2 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$ w 2011 roku do 38,9 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$ w 2016 roku (**norma= 15 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$**)

W 2019 r. wyniosło 40,3 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$

Powietrze w Krakowie

- Zidentyfikowano 5 czynników tj. źródeł emisji pyłu zawieszonego.
- Wśród źródeł wymienić możemy: spalanie paliw stałych (WB), wtórne aerozole nieorganiczne (SIA), emisje drogowe (EK), emisje glebowe (CM), przemysł i pozostałe niezidentyfikowane źródła pyłu (PP).

Emisja ze źródeł

- Spalanie węgla i biomasy (paliw stałych): **OC, EC, lewoglukoza, Cl, NO₃⁻, SO₄²⁻, K, Na⁺**
- Wtórne aerozole nieorganiczne: **NO₃⁻, SO₄²⁻, NH₄⁺**
- Emisje drogowe: **OC, EC, NO₃⁻, SO₄²⁻, Cu, Fe, Zn**
- Materia glebowa: **K, Ca, Na⁺, Cl, Fe, As, Ti, Pb, Ni**
- Przemysł i pozostałe niezidentyfikowane źródła pyłu: **Co, Cr, Fe, Zn, Cu, As, P**

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO, ang. World Health Organization) -2021 r.

Nowe globalne rekomendacje dotyczące limitów stężeń pyłów zawieszonych o średnicy aerodynamicznej mniejszej niż 2,5 μm (PM2.5) i o śr. aerodynamicznej mniejszej niż 10 μm (PM10)

- a) **PM2.5**: • Średnia roczna: **5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** • Średnia dzienna (24 godziny): 15 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
- b) **PM10**: • Średnia roczna: **15 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** • Średnia dzienna (24 godziny): 45 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Normy jakościowe powietrza

Zanieczyszczenie	Okres	NDS mikrog./m ³
Pył PM 2,5	Rok kalendarzowy	20
Pył PM 10	24 godz./ rok kalend.	50/40
Benzen (C ₆ H ₆)	Rok kalend.	5,0
Benzo(a)piren (C ₂₀ H ₁₂)	Rok kalend.	0,001

Źródło: Główny Inspektorat Środowiska

Normy jakości powietrza

Dwutlenek siarki (SO ₂)	12h/24 h	350/125 mikrogram/m ³
Dwutlenek azotu (NO ₂)	1h/ rok kalend.	200/40
OZON (0-3)	1h/ 8 h	180/120
Tlenek węgla (CO)	8 h	10.000
OŁÓW (Pb)	dopuszczalny średnio-roczny poziom	0,5
As (arsen), Cd(kadm), Nikiel (Ni)	dop. śr. poziom.	6/5/20 ng/m ³

Metoda grawimetryczna

- Mierzenie jakości powietrza metodą grawimetryczną odbywa się za pomocą poborników pyłowych. Są to specjalne urządzenia, do których zasysa się powietrze atmosferyczne.
- Zarówno poborniki pyłu PM 10, jak i PM 2,5 wymagają założenia 14 jednorazowych filtrów co dwa tygodnie.

Wyniki w mikrogramach na 1 m³

Metoda automatyczna pomiaru zanieczyszczeń

- Mierniki automatyczne
- Mierniki manualne
- **Pyłomierze przenośne (pm2,5 oraz PM10)**

Podstawa prawna

**ROZPORZĄDZENIE MINISTRA KLIMATU z dnia 24
września 2020 r. w sprawie standardów
emisyjnych dla niektórych rodzajów instalacji,
źródeł spalania paliw oraz urządzeń spalania lub
współspalania odpadów**

**DZIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Poz. 1860 (90 stron tekstu)**

Standardy emisyjne

Dla różnych źródeł opalanych paliwami stałymi, płynnymi, gazowymi przy różnej zaw. tlenu (3, 6, 11 %) w gazach odlotowych:

Dwutlenek siarki, tlenek azotu, tlenek węgla, chlorowodór, fluorowodór (mg/m^3) oraz dioksyny i furany (ng/m^3), pyły (mg/m^3)

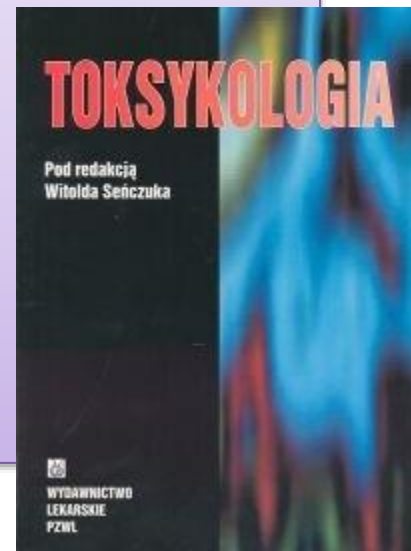

Standardy emisyjne (metale)

- Kadm (Cd) + tal (Ta) – norma 0,005 mg/m³
- Rtęć Hg (ogółem) - norma 0,005 mg/m³
- Antymon (Sb) +arsen (As)+ ołów (Pb)+kobalt (Co) +miedź (Cu) +mangan (Mn) + nikiel (Ni)+ wanad (V) – norma 0,5 mg/m³

Metale - krótkie omówienie

- **Kabata-Pendias A., Pendias H. Biogeochemia pierwiastków śladowych. Wyd. Nauk. PWN W-wa 1999.**
- **Seńczuk W. (red.). Toksykologia. Wvd. Lek. PZWL, W-wa, 2002**

Kadm (Cd) i Tal (Tl) $SE=0,005 \text{ mg/m}^3$

- Cd - metal z gr. cynkowców – obecny we wszystkich elementach środowiska i organ. żywych. Silnie toksyczny,. Dawka z dietą 23-170 μg /dzień. Dopuszczalna -70 μg /dzień. Powoduje uszkodz nerek, nadciśnienie, dweformuje kości, zmiany nowotworowe. Należy do 1 gr. Kancerogenów
- Ostre, śmiertelne zatrucia kadmem występują gdy jego stężenie w powietrzu jest większe niż 40 mg/m^3 przez godzinę lub po spożyciu od 350 do 3500 mg kadmu.

Tal (Tl)

Tl- metal z gr. Borowców, towarzyszy złożom cynku (huty). Tal w formie pyłu oraz związki talu (Tl+2) są silnie toksyczne. Do zatruć dochodzi drogą pokarmową lub oddechową. Objawem zatrucia jest łysienie. Ponadto dochodzi do zaburzeń trawienia, bólów neuralgicznych, zmian psychicznych i uszkodzeń układu sercowo-naczyniowego. Plobranie dobowe ok. **1,5 µg/dzień.**

Rtęć -Hg (gr. 2a)

Rtęć- z grupy metali przejściowych, występuje w formie gazowej lub ciekłej (łatwo tworzy amalgamat)
Kopalnia rtęci w Słowenii (Idrija) i Hiszpanii (Almaden) – cynober zamknięte!

Dawka NDS - 0,05 mg Hg na m³ powietrza, występuje w morzach, rybach, owocach morza, używają Hg przy płukaniu złota (Brazylia, Indonezja). Toksyczne formy organiczne (metylortęć). Katastrofa w zatoce Minamata (2 tys. ofiar śm.). Problem w Bałtyku ?

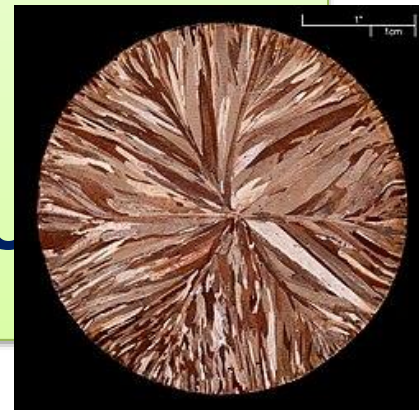
Standard emisyjny- 9 metali=0,5 mg/m³

Antymon (Sb) +arsen (As)+ ołów (Pb)+kobalt (Co) +miedź (Cu) +mangan (Mn) + nikiel (Ni)+ wanad (V) – SE =0,5 mg/m³

- **Antymon (Sb)**- grupa azotowców, średnio toksyczny. W glebie i skałach 1-2 ppm, towarzyszy złożom metali nieżelaznych (miedź)
- **Dawka dzienna szkodliwa >100 mg/dzień**

Miedź i mangan

- Cu- pierwiastdek z gr. Miedziowców, niezbędny dla ssaków (mikroelement), nadmiar uszkadza wątrobę, nerki i naczynia wieńcowe. Zapotrzebowanie 1,5 – 4 mg/dzień. Lokalne skażenie środ.-rejonu wydobywania i przetwarzania Cu

Mangan (Mn)

Mn- metal z gr. Manganowców (mikroelement). Niedobór jak i nadmiar szkodliwy dla człowieka. Reguluje metabolizm cukrów, białek i tłuszczów. Nadmiar uszkadza organy mięszowe i metabolizm Fe. **Zapotrzebowanie :2,5-6 mg/dzień**

Kobalt (Co)

Kobalt (Co) – z gr. Kobaltowców,

Zapotrzebowanie dobowe na ten pierwiastek jest bardzo małe – 0,05 ppm. Wchodzi również w skład kobalaminy (witaminy B₁₂). **Ważny mikroelement**. Niedobór u ludzi i zwierząt powoduje zaburzenia procesu krzepnięcia krwi. Nadmiar wywołuje przerost gruczołu tarczowego, a nawet zmiany nowotworowe.

Wanad (V)

- Wanad- metal z gr. Pierw. Przejściowych, w środowisku powstaje przy spalaniu diesla (ropy). Obecny w glebie i roślinach.
- Dawka z pożywieniem 10-100 μg /dzień. Udział w metabolizmie lipidów i produkcji krwinek czerwonych. Nadmiar uszkadza system nerwowy. Mało szkodliwy.

Metale toksyczne (As, Pb i Ni)

- Arsen i nikiel należą do 1 grupy kancerogenności (wg IARC) – norma 6 i 20 ng/m³ (średniorocznie)
- Ołów (Pb) należy do grupy 2a (prawdopodobne działanie rakotwórcze) - norma 0,5 mcg/m³

Toksyczność

Arsen (20-100 mg)

Nikiel

- **Metaloid, Silnie Trujący, szczególnie formy nieorg.**
- Zastosowanie: **medycyna, metalurgia, elektronika, BŚT (luizyt)** (*środki ochr. roślin i garbarstwo - arseniany*)
- Arsen zakłóca procesy enzymatyczne w komórkach, hamując enzymy zależne od NAD.
- **NAD - Dinukleotyd nikotynoamidoadeninowy (NMN)**
- *Arsenowodór i arsenik silnie tox. Antagonizm: Se i Mn*

Znany od 5 tys.lat

Nikiel jest mikroelementem.

Znanych jest 8 enzymów zawierających go w centrum aktywnym.

Jego dzienne dobowe spożycie wynosi 0,3 mg.

Toksyczność: stany zapalne, alergie, uszkodza szpik kostny, wywołuje rak a (płuca, wątroba itd.). Obniża poziom Mn i Zn.

O ł ó w – najstarszy metal

- W bazie PubMed (USA) w latach 1991 -2026 (35 lat) figuruje pod hasłem lead (ołów) aż

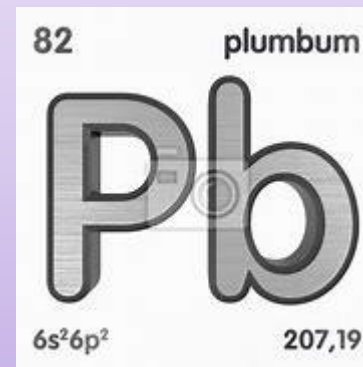
850 165 publikacji

czyli

rocznie – 24 290

dziennie – 66

godzinowo – 2,5

Toksyczny wpływ ołowiu na zdrowie człowieka

- Zaburza pracę układu nerwowego
- Może powodować uszkodzenia mózgu
- Upośledza odporność
- Może uszkodzić szpik kostny
- Zaburza pracę serca
- Powoduje nadciśnienie
- Sprzyja rozwojowi miażdżycy
- Obniża płodność
- Zaburza pracę nerek
- Jest wiązany z chorobą Alzheimera

Produkcja w świecie- ok. 4
mln t (galena)

Najgroźniejszy dla dzieci (6-7 lat)

Normowany w wodzie, paszy,
żywności, kosmetykach,
farmaceutykach – Europejska
Agencja Leków (EMA) i FDA (USA)

Antagoniści ołowiu

- Pierwiastki antagonistyczne dla ołowiu mogą ograniczać jego toksyczne działanie lub zmniejszać jego wchłanianie w organizmie. Do najważniejszych należą:
- **Wapń (Ca)** – konkuruje z ołowiem o miejsca wiązania w kościach, zmniejszając jego akumulację.
- **Żelazo (Fe)** – niedobór żelaza może zwiększać wchłanianie ołowiu, dlatego jego odpowiednia podaż jest istotna.
- **Cynk (Zn)** – bierze udział w mechanizmach detoksykacji i może ograniczać toksyczność ołowiu.
- **Magnez (Mg)** – podobnie jak wapń, może zmniejszać absorpcję ołowiu w organizmie.
- **Selen (Se)** – działa jako antyoksydant i może chronić przed skutkami zatrucia ołowiem.

Dziękuję Państwu za Uwagę

**Życzę wysokiej odporności na
toksyczne czynniki środowiska
i dożycia (w zdrowiu)
co najmniej 100 lat!!
Warto!**

